



Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (septintoji kolegija) SPRENDIMAS

2020 m. vasario 27 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Socialinė politika – Vienodas požiūris užimtumo ir profesinėje srityje – Direktyva 2000/78/EB – 2 ir 6 straipsniai – Bet kokios diskriminacijos dėl amžiaus draudimas – Tarnautojų darbo užmokestis – Diskriminacinė darbo užmokesčio sistema – Darbo užmokesčio, apskaičiuoto remiantis ankstesniu diskriminaciniu klasifikavimu, skirtumo sumokėjimas – Nauja diskriminacija – 9 straipsnis – Žalos atlyginimas dėl diskriminuojančių teisės aktų – Naikinamasis terminas prašymui atlyginti žalą pateikti – Lygiavertiškumo ir veiksmingumo principai“

Sujungtose bylose C-773/18–C-775/18

dėl 2018 m. rugpjūčio 15 d. *Verwaltungsgericht Halle* (Halės administracinis teismas, Vokietija) trimis nutartimis, kurias Teisingumo Teismas gavo 2018 m. gruodžio 10 d., pagal SESV 267 straipsnį pateiktų prašymų priimti prejudicinį sprendimą bylose

TK (C-773/18),

UL (C-774/18),

VM (C-775/18)

prieš

Land Sachsen-Anhalt

TEISINGUMO TEISMAS (septintoji kolegija),

kurį sudaro septintosios kolegijos pirmininko pareigas einantis antrosios kolegijos pirmininkas A. Arabadjiev (pranešėjas), teisėjai T. von Danwitz ir A. Kumin,

generalinis advokatas M. Campos Sánchez-Bordona,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *Land Sachsen-Anhalt*, atstovaujamos J. Barone,
- Europos Komisijos, atstovaujamos C. Valero, B.-R. Killmann ir T. Maxian Rusche,

* Proceso kalba: vokiečių.

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išsvados,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymai priimti prejudicinį sprendimą pateikti dėl 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (OL L 303, 2000, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79), 2, 6, 9 ir 17 straipsnių bei Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 21 straipsnio išaiškinimo.
- 2 Šie prašymai pateikti nagrinėjant tris ginčus, kilusius tarp TK (C-773/18), UL (C-774/18), VM (C-775/18) ir *Land Sachsen-Anhalt* (Saksonijos-Anhalto žemė, Vokietija), dėl prašymų sumokėti kompensaciją už, kaip tvirtinama, patirtą diskriminaciją dėl amžiaus, priskiriant prie pakopos juos įdarbinant šios *Land* teisėju ar tarnautoju.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 Pagal Direktyvos 2000/78 1 straipsnį „šios direktyvos tikslas – nustatyti kovos su diskriminacija dėl religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos užimtumo ir profesinėje srityje bendrus pagrindus siekiant valstybėse narėse įgyvendinti vienodo požiūrio principą“.
- 4 Šios direktyvos 2 straipsnyje numatyta:

„1. Šioje direktyvoje „vienodo požiūrio principas“ reiškia, kad dėl kurios nors iš 1 straipsnyje nurodytų priežasčių nėra jokios tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos.

2. Šio straipsnio 1 dalyje:

- a) tiesioginė diskriminacija yra akivaizdi tada, kai dėl bet kurios iš 1 straipsnyje nurodytų priežasčių su vienu asmeniu elgiamasi mažiau palankiai nei panašioje situacijoje yra, buvo ar galėjo būti elgiamasi su kitu asmeniu.
- b) netiesioginė diskriminacija yra akivaizdi tada, kai dėl akivaizdžiai neutralių sąlygų, kriterijų ar taikomos praktikos tam tikrą religiją ar įsitikinimus išpažįstantys, tam tikrą negalią turintys, tam tikro amžiaus ar tam tikros seksualinės orientacijos asmenys gali patekti tam tikru atžvilgiu į prastesnę padėtį nei kiti asmenys, nebent:
 - i) tas sąlygas, kriterijus ar taikomą praktiką objektyviai pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama atitinkamomis [tinkamomis] ir būtinomis priemonėmis, <...>

<...>“

- 5 Direktyvos 6 straipsnyje nustatyta:

„1. Nepaisydamos 2 straipsnio 2 dalies, valstybės narės gali numatyti, kad skirtingas požiūris dėl amžiaus nėra diskriminacija, jei pagal nacionalinę teisę jį objektyviai ir tinkamai pateisina teisėtas tikslas, įskaitant teisėt[us] užimtumo politikos, darbo rinkos ir profesinio mokymo tikslus, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Toks skirtingas poveikis [požiūris], be kitų dalyk[ų,] gali apimti:

- a) specialių sąlygų nustatymą siekiant įsidarbinti ir profesinio mokymo, įdarbinimui ir darbui, įskaitant atleidimą iš darbo ir apmokėjimo sąlygas, jaunimui, pagyvenusio amžiaus asmenims ir už priežiūrą atsakingiems asmenims [asmenims, turintiems išlaikytinių], siekiant skatinti jų profesinę integraciją ir užtikrinti jų apsaugą;
- b) minimalaus amžiaus, profesinės patirties ar darbo stažo nustatymą siekiant įsidarbinti arba gauti tam tikrų su darbu susijusių privilegijų;
- c) maksimalaus įdarbinimo amžiaus nustatymą, paremtą su konkrečiomis pareigomis susijusiam mokymui keliamais reikalavimais arba su poreikiu [arba poreikiu] nustatyti atitinkamą išdirbtą laikotarpį iki išėjimo į pensiją.

2. Nepaisydamos 2 straipsnio 2 dalies, valstybės narės gali numatyti, kad amžiaus, kurio sulaukus suteikiama arba įgyjama teisė gauti senatvės ar invalidumo pensiją, nustatymas pagal profesinės socialinės apsaugos sistemas, įskaitant pagal šias sistemas nustatomą skirtingą darbuotojų amžių arba sudaromas darbuotojų grupes arba nustatomas darbuotojų kategorijas, ir pagal tokias sistemas aktuariniams apskaičiavimams taikomi su amžiumi susiję kriterijai nelaikomi diskriminacija dėl amžiaus, jei dėl to nepradedama diskriminuoti dėl lyties.“

- 6 Tos pačios direktyvos 9 straipsnyje nurodyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad šioje direktyvoje numatytoms pareigoms vykdyti visiems asmenims, manantiems, kad jie nukentėjo, kadangi jiems nebuvo taikomas vienodo požiūrio principas, būtų prieinamos teismo ir (arba) administracinės procedūros, įskaitant, kai jos mano, kad yra būtina, taikinimo procedūrą, net pasibaigus tariamai diskriminuojantiems santykiams.

<...>

3. Šio straipsnio 1 ir 2 dalys nepažeidžia nacionalinių taisyklių, kuriomis nustatomi terminai, per kuriuos turi būti pateikti ieškiniai dėl vienodo požiūrio principo.“

- 7 Direktyvos 2000/78 17 straipsnyje nustatyta:

„Valstybės narės nustato taisykles sankcijoms, taikytinoms už nacionalinių nuostatų, priimtų pagal šią direktyvą, pažeidimus [nustato sankcijų už nacionalinių nuostatų, priimtų pagal šią direktyvą, pažeidimus, taikymo tvarką] ir imasi visų priemonių, būtinų jų taikymui užtikrinti. Sankcijos, kurias gali sudaryti kompensacijos sumokėjimas nukentėjusiajam, turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios. Valstybės narės ne vėliau kaip iki 2003 m. gruodžio 2 d. apie šias nuostatas praneša Komisijai ir nedelsdamos ją informuoja apie visus vėlesnius minėtų nuostatų pakeitimus.“

Vokietijos teisė

- 8 Pagal 2006 m. rugpjūčio 14 d. *Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz* (Bendrasis vienodo požiūrio įstatymas) (*BGBI.* I, p. 1897, toliau – AGG) 1 straipsnį šiuo įstatymu siekiama užkirsti kelią bet kokiai diskriminacijai dėl rasės ar etninės kilmės, lyties, religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos ar ją pašalinti.
- 9 AGG 7 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Darbuotojai neturi būti diskriminuojami dėl 1 straipsnyje išvardytų pagrindų <...>“

10 AGG 15 straipsnyje „Kompensacija ir žalos atlyginimas“ nustatyta:

„1. Darbdavys, pažeidęs diskriminacijos draudimą, turi atlyginti dėl to atsiradusią žalą. Tai netaikoma tuo atveju, kai darbdavys nėra atsakingas už šios pareigos nevykdymą.

2. Dėl patirtos žalos, kuri nėra turtinė žala, darbuotojas turi teisę reikalauti atitinkamos piniginės kompensacijos.<...>

<...>

4. Reikalavimai pagal 1 arba 2 dalis turi būti pareikšti raštu per du mėnesius, nebent kolektyvinių sutarčių šalys sutarė kitaip. Konkurso arba profesinio paaukštinimo atveju terminas pradedamas skaičiuoti gavus neigiamą atsakymą, o kitais diskriminavimo atvejais – nuo tos datos, kai darbuotojas sužinojo apie diskriminaciją.

<...>“

11 Pagal AGG 24 straipsnį jo nuostatos taikomos *mutatis mutandis* tarnautojams ir teisėjams.

Pagrindinės bylos ir prejudiciniai klausimai

12 Ieškovė pagrindinėje byloje C-773/18 nuo 2010 m. sausio 1 d. yra teisėja Saksonijos-Anhalto žemės teisme. Ieškovai pagrindinėse bylose C-774/18 ir C-775/18 yra tarnautojai šioje federalinėje žemėje atitinkamai nuo 2006 m. rugpjūčio 1 d. ir 2009 m. sausio 1 d.

13 Iki 2011 m. kovo 31 d. ieškovams pagrindinėse bylose buvo mokamas darbo užmokesčio pagal 2002 m. rugpjūčio 6 d. *Bundesbesoldungsgesetz* (Federalinis tarnautojų darbo užmokesčio įstatymas, *BGBL. I*, p. 3020), iš dalies pakeistą 2006 m. liepos 12 d. Įstatymu (*BGBL. I*, p. 1466) (toliau – senasis Federalinis tarnautojų darbo užmokesčio įstatymas). Šiame įstatyme numatyta, kad kiekvieno pareigū lygio bazinio atlyginimo pakopa nustatoma pagal tarnautojo ar teisėjo amžių.

14 2011 m. rugsėjo 8 d. Sprendime *Hennigs ir Mai* (C-297/10 ir C-298/10, EU:C:2011:560) Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal nediskriminavimo dėl amžiaus principą, įtvirtintą Chartijos 21 straipsnyje ir sukonkretintą Direktyvoje 2000/78, konkrečiai jos 2 straipsnyje ir 6 straipsnio 1 dalyje, draudžiama viešajame sektoriuje įdarbinant sutartininką nustatyti bazinio darbo užmokesčio pakopą pagal jo amžių.

15 Kaip nurodo prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, po šio sprendimo paskelbimo Saksonijos-Anhalto žemė laikėsi tokio paties požiūrio kaip *Bundesministerium des Innern* (Federalinė vidaus reikalų ministerija, Vokietija): ši dviem 2012 m. sausio 27 d. ir 2012 m. kovo 23 d. aplinkraščiais federalinėms administracinėms institucijoms davė nurodymą atmesti visus tarnautojų arba teisėjų skundus dėl jų darbo užmokesčio nustatymo pagal senąjį Federalinį tarnautojų darbo užmokesčio įstatymą, remdamasi tuo, kad tas sprendimas buvo susijęs su sutartininkais ir negalėjo būti taikomas tarnautojų ir teisėjų padėčiai.

16 Iš prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo pateiktos informacijos taip pat matyti, kad Vokietijos administraciniai teismai nesutaria dėl klausimo, ar 2011 m. rugsėjo 8 d. Sprendime *Hennigs ir Mai* (C-297/10 ir C-298/10, EU:C:2011:560) nustatyti principai taikytini tarnautojų ir teisėjų darbo užmokesčio sąlygoms.

- 17 Ieškovai pagrindinėse bylose atitinkamai 2013 m. gruodžio 16 d. (C-773/18), 2012 m. vasario 17 d. (C-774/18) ir 2012 m. gruodžio 21 d. (C-775/18) pateikė skundus Saksonijos-Anhalto žemei dėl jų darbo užmokesčio nustatymo iki 2011 m. kovo 31 d., remdamiesi diskriminacija dėl amžiaus. Jie, be kita ko, reikalavo sumokėti AGG 15 straipsnio 2 dalyje numatytą kompensaciją.
- 18 2014 m. birželio 19 d. Sprendime *Specht ir kt.* (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ir C-541/12, EU:C:2014:2005) ir 2015 m. rugsėjo 9 d. Sprendime *Unland* (C-20/13, EU:C:2015:561) Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Direktyvos 2000/78 2 straipsnį ir 6 straipsnio 1 dalį draudžiama nacionalinė priemonė, pagal kurią kiekvieno pareigų lygio bazinio darbo užmokesčio pakopa nustatoma pagal tarnautojo ar teisėjo amžių.
- 19 Dviem įstatymais, priimtais atitinkamai 2015 m. gruodžio 18 d. ir 2016 m. gruodžio 8 d., Saksonijos-Anhalto žemė nusprendė sumokėti darbo užmokesčio skirtumą nuo 2008 m. visiems jos tarnyboje dirbantiems tarnautojams ir teisėjams. Už laikotarpį iki 2011 m. kovo 31 d. minėtas skirtumas buvo mokamas kaip bazinio darbo užmokesčio, kurį tarnautojai ir teisėjai faktiškai gavo kiekvienais nagrinėjamais metais pagal senąjį Federalinį tarnautojų darbo užmokesčio įstatymą, procentinė dalis.
- 20 Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas patikslina, kad šiuo darbo užmokesčio skirtumo sumokėjimu siekta įgyvendinti du *Bundesverfassungsgericht* (Federalinis Konstitucinis Teismas, Vokietija) sprendimus, kuriuose jis pripažino, kad Saksonijos-Anhalto žemės teisėjų ir tarnautojų darbo užmokestis buvo mažesnis nei *Grundgesetz* (Pagrindinis įstatymas) nustatytas minimalus darbo užmokestis, ir įpareigojo ją nuo 2008 m. padidinti jos tarnyboje dirbančių tarnautojų ir teisėjų darbo užmokestį.
- 21 2016 m. kovo 24 d. (C-773/18), 2016 m. birželio 27 d. (C-774/18) ir 2016 m. vasario 24 d. (C-775/18) ieškovų pagrindinėse bylose skundai buvo atmesti, motyvuojant tuo, kad jie pateikti praleidus terminą. Šiuo klausimu Saksonijos-Anhalto žemė, be kita ko, nusprendė, kad jie turėjo reikalauti sumokėti AGG 15 straipsnio 2 dalyje numatytą kompensaciją per AGG 15 straipsnio 4 dalyje nustatytą dviejų mėnesių terminą, kuris pradėtas skaičiuoti nuo 2011 m. rugsėjo 8 d., kai buvo paskelbtas Sprendimas *Hennigs ir Mai* (C-297/10 ir C-298/10, EU:C:2011:560).
- 22 2016 m. balandžio 18 d. (C-773/18), 2016 m. liepos 22 d. (C-774/18) ir 2016 m. kovo 23 d. (C-775/18) visi ieškovai pagrindinėse bylose pareiškė ieškinius prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme, prašydami, be kita ko, nurodyti Saksonijos-Anhalto žemei sumokėti jiems AGG 15 straipsnio 2 dalyje numatytą kompensaciją.
- 23 Šis teismas abejoja, pirma, ar teisėjų ir tarnautojų darbo užmokesčio atgaline data padidinimas laikotarpiu nuo 2008 m. sausio 1 d. iki 2011 m. kovo 31 d. nėra nauja diskriminacija dėl amžiaus, nes šis padidinimas lygus procentinei daliai nuo bazinio darbo užmokesčio, gauto pagal diskriminacinį priskyrimą prie pakopos pagal senąjį Federalinį tarnautojų darbo užmokesčio įstatymą.
- 24 Antra, prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar dėl 2011 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo *Hennigs ir Mai* (C-297/10 ir C-298/10, EU:C:2011:560) paskelbimo ieškovams pagrindinėse bylose galėjo būti pradėtas skaičiuoti AGG 15 straipsnio 4 dalyje nustatytas dviejų mėnesių terminas pasiremti jų teisėmis, šiuo atveju – skundams pateikti. Atsižvelgdamas į tai, kad daugiau kaip 60 % Saksonijos-Anhalto žemėje pateiktų skundų buvo atmesti dėl šio termino nesilaikymo, šis teismas abejoja, ar tarnautojai ir teisėjai, kurių situacija tokia kaip ieškovų pagrindinėse bylose, nuo minėto sprendimo paskelbimo galėjo sužinoti, kad jų pačių darbo užmokesčio apskaiciavimas yra diskriminacinio pobūdžio.

25 Šiomis aplinkybėmis *Verwaltungsgericht Halle* (Halės administracinis teismas, Vokietija) nutarė sustabdyti bylą nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar vėlesnis procentinis padidėjimas taikant amžiaus požiūriu diskriminacinę darbo užmokesčio sistemą yra nauja diskriminacija, jei padidėjimo procentinis dydis visoms to paties pareigų lygio darbo užmokesčio pakopoms yra vienodas, todėl pasikeičia absoliutus, bet ne santykinis skirtumas tarp diskriminuojamųjų ir nediskriminuojamųjų?
2. Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai: ar toks procentinis padidėjimas visoms amžiaus pakopoms yra pateisinamas, jei jis grindžiamas tuo, kad pirma mokėtas darbo užmokestis yra mažesnis nei atitinkamos valstybės narės Konstitucijoje numatytas minimumas?
3. Ar Sąjungos teisę, visų pirma Direktyvos [2000/78] 9 straipsnį, atitinka teisės nuostata, pagal kurią teisė reikalauti kompensacijos dėl amžiaus požiūriu diskriminacinio darbo užmokesčio išnyksta po dviejų mėnesių, jei:
 - šis terminas pradamas skaičiuoti nuo 2011 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo *Hennigs ir Mai* (C-297/10 ir C-298/10, EU:C:2011:560) paskelbimo dienos, nors suinteresuotajam asmeniui netaikoma *Bundesangestelltentarifvertrag* (Vokietijos valstybės tarnyboje dirbančių sutartininkų kolektyvinė sutartis); jo asmeninė padėtis atitinka nagrinėjamą [byloje, kurioje priimtas 2014 m. birželio 19 d. Sprendimas *Specht ir kt.* (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ir C-541/12, EU:C:2014:2005), arba byloje, kurioje priimtas 2015 m. rugsėjo 9 d. Sprendimas *Unland* (C-20/13, EU:C:2015:561)],
 - suinteresuoti tarnautojai ir teisėjai (darbuotojai) su [2011 m. rugsėjo 8 d. Sprendimu *Hennigs ir Mai* (C-297/10 ir C-298/10, EU:C:2011:560)] gali susipažinti tik bendruose viešuose šaltiniuose,
 - priėmus minėtą sprendimą darbdaviai paneigė jo taikytinumą tarnautojams [arba] teisėjams ir nepripažino diskriminacijos dėl amžiaus ir šią teisinę poziciją bent jau iš dalies pareiškė viešai,
 - pirmosios instancijos administracinių teismų jurisprudencijoje per minėtą terminą ir vėliau iki [2014 m. birželio 19 d. Sprendimo *Specht ir kt.* (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ir C-541/12, EU:C:2014:2005)] paskelbimo diskriminacija dėl amžiaus dažniausiai būdavo paneigiama,
 - aukštesnių [nacionalinių] teismų jurisprudencija per šį terminą nebuvo suformuota, o pirmasis aukščiausios instancijos teismo sprendimas buvo priimtas jau po [2014 m. birželio 19 d. Sprendimo *Specht ir kt.* (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ir C-541/12, EU:C:2014:2005)] paskelbimo,
 - tarnautojų ar teisėjų darbo santykiuose naikinamieji terminai taikomi tik ypatingų išlaidų kompensavimui ir šie terminai yra ne trumpesni nei šeši mėnesiai,
 - su darbo užmokesčiu susijusiems reikalavimams pareikšti taikomas trejų metų senaties terminas, pradamas skaičiuoti pasibaigus tiems metams, kuriais reikalavimas tapo tenkintinas, o suinteresuotasis asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisę reikšti reikalavimą, antraip taikomas dešimties metų senaties terminas,
 - nacionaliniai su darbo užmokesčiu susiję reikalavimai, nenustatyti įstatymuose, privalo būti pareikšti greitai, t. y. per biudžetinius metus, už kuriuos jie reiškiami?
4. Ar atsakymui į trečiąjį klausimą turi įtakos tai, kad teisinė situacija yra neaiški arba paini?

5. Ar tam, kad būtų pradėtas skaičiuoti naikinamasis terminas, pakanka, kad diskriminuojama asmenų grupė žino apie skirtingą požiūrį, ar turi būti žinomas ir šio skirtingo požiūrio pagrindas, t. y. diferencijavimo kriterijus?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo ir antrojo klausimų

Dėl priimtinumų

- 26 Saksonijos-Anhalto žemė ginčija pirmojo ir antrojo prejudicinių klausimų priimtinumą ir teigia, kad jie neturi reikšmės siekiant išspręsti ginčą pagrindinėje byloje. Iš tiesų, kadangi pagrindinės bylos susijusios su kompensacijų mokėjimu pagal AGG 15 straipsnio 2 dalį, jos teigimu, nesvarbu, ar ieškovai pagrindinėse bylose turi teisę į darbo užmokesčio priedą dėl antros tariamai patirtos diskriminacijos.
- 27 Šiuo klausimu pakanka priminti, kad pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją, šiam teismui ir nacionaliniams teismams bendradarbiaujant pagal SESV 267 straipsnį, tik bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas, kuriam tenka atsakomybė priimti sprendimą, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes turi įvertinti, ar jo sprendimui priimti būtinas prejudicinis sprendimas, ir Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų svarbą. Todėl iš principo Teisingumo Teismas turi priimti sprendimą tuo atveju, jei pateikiami klausimai susiję su Sąjungos teisės išaiškinimu (2017 m. birželio 27 d. Sprendimo *Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania*, C-74/16, EU:C:2017:496, 24 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 28 Tuo remiantis darytina išvada, kad klausimams dėl Sąjungos teisės taikoma svarbos prezumpcija. Teisingumo Teismas gali atsisakyti priimti sprendimą dėl nacionalinio teismo pateikto prejudicinio klausimo tik jeigu akivaizdu, kad prašomas Sąjungos teisės išaiškinimas visiškai nesusijęs su pagrindinėje byloje nagrinėjamo ginčo aplinkybėmis ar dalyku, jeigu problema hipotetinė arba Teisingumas Teismas neturi informacijos apie faktines ir teisines aplinkybes, būtinas tam, kad naudingai atsakytų į jam pateiktus klausimus (2017 m. birželio 27 d. Sprendimo *Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania*, C-74/16, EU:C:2017:496, 25 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 29 Nagrinėjamu atveju iš Teisingumo Teismui pateiktos bylų medžiagos matyti, kad ieškovai pagrindinėse bylose prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme teigia, jog nuo 2008 m. sausio 1 d. iki 2011 m. kovo 31 d. atgaline data padidinus teisėjų ir tarnautojų darbo užmokesčių skundo pateikimo terminas pagal AGG 15 straipsnio 4 dalį turi būti pradėdamas skaičiuoti iš naujo, nes dėl to atsirado nauja diskriminacija dėl amžiaus.
- 30 Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas negali nuspręsti, kad prašomas Sąjungos teisės išaiškinimas visiškai nesusijęs su pagrindinių bylų aplinkybėmis ar dalyku arba kad pirmasis ir antrasis klausimai yra hipotetiniai.
- 31 Taigi šie prejudiciniai klausimai priimtini.

Dėl esmės

- 32 Pirmuoju ir antruoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2000/78 2 ir 6 straipsniai turi būti aiškinami taip, kad jais draudžiama priemonė, pagal kurią, siekiant užtikrinti tinkamą darbo užmokesčių,

tarnautojams ir teisėjams išmokamas darbo užmokesčio skirtumas, skaičiuojamo kaip procentinė dalis nuo bazinio darbo užmokesčio, kurį jie anksčiau gavo, be kita ko, remiantis pagrindinio darbo užmokesčio pakopa, kuri įdarbinant kiekvienam lygiui buvo nustatyta pagal amžių.

- 33 Kaip matyti iš Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 1 dalies, vienodo požiūrio principas šioje direktyvoje suprantamas kaip bet kokios tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos dėl kurios nors iš šios direktyvos 1 straipsnyje nurodytų priežasčių nebuvimas. Jos 2 straipsnio 2 dalies a punkte paaiškinta, kad tiesioginė diskriminacija yra tada, kai dėl bet kurių šios direktyvos 1 straipsnyje nurodytų priežasčių su vienu asmeniu elgiamasi mažiau palankiai, nei panašioje situacijoje elgiamasi su kitu asmeniu.
- 34 Taigi, pirmiausia reikia įvertinti, ar toks darbo užmokesčio skirtumo sumokėjimas, koks nagrinėjamas pagrindinėje byloje, reiškia skirtingą požiūrį, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 1 dalį.
- 35 Šiuo klausimu neginčijama, kad 2015 m. gruodžio 18 d. ir 2016 m. gruodžio 8 d. Saksonijos-Anhalto žemės įstatymuose atitinkamiems teisėjams ir tarnautojams buvo numatyta sumokėti darbo užmokesčio skirtumą, siekiant, kad jie gautų jų pareigų svarbą atitinkantį darbo užmokestį, kaip reikalaujama pagal Pagrindinį įstatymą, laikotarpiu nuo 2008 m. sausio 1 d. iki 2011 m. gruodžio 31 d., atitinkantį gauto bazinio darbo užmokesčio procentinę dalį, kai kiekvieno pareigų lygio bazinio darbo užmokesčio pakopa įdarbinant šiuos teisėjus ir tarnautojus buvo nustatyta pagal jų amžių, kaip tai numatyta senajame Federaliniame tarnautojų darbo užmokesčio įstatyme. Tačiau Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad pagal Direktyvos 2000/78 2 straipsnį ir 6 straipsnio 1 dalį draudžiama nacionalinė priemonė, pagal kurią kiekvieno pareigų lygio tarnautojo bazinio darbo užmokesčio pakopa įdarbinant nustatoma pagal jo amžių (2014 m. birželio 19 d. Sprendimo *Specht ir kt.*, C-501/12–C-506/12, C-540/12 ir C-541/12, EU:C:2014:2005, 52 punktą).
- 36 Taigi prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar tai, kad tarnautojai ir teisėjai, kurie dėl senojo Federalinio tarnautojų darbo užmokesčio įstatymo mažiau palankiai vertinami dėl amžiaus, nes jie – dėl mažesnio bazinio darbo užmokesčio nei tarnautojai ir teisėjai, turintys tokią pačią profesinę patirtį, bet įdarbinti vyresnio amžiaus nei jie, – gauna mažesnę darbo užmokesčio priedą absoliučiais skaičiais už laikotarpį nuo 2008 m. sausio 1 d. iki 2011 m. kovo 31 d., lemia naują skirtingą požiūrį dėl amžiaus.
- 37 Šiuo atžvilgiu tiesa, kad tarnautojo ar teisėjo darbo užmokesčio skirtumo sumokėjimas, kuris yra vienodo bazinio darbo užmokesčio procentinio dydžio, pats savaime nėra susijęs su amžiumi ir pagal jį nedaromas skirtumas tarp nurodytų asmenų, išskyrus tą, kuris susijęs su atskaitos sistema, pagal kurią nustatomas minėtas bazinis darbo užmokestis.
- 38 Vis dėlto, kaip pažymi prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kadangi šiuo atveju atskaitos sistema yra senasis Federalinis tarnautojų darbo užmokesčio įstatymas, kuriame bazinio darbo užmokesčio pakopa įdarbinant šiuos teisėjus ir tarnautojus buvo nustatyta atsižvelgiant į jų amžių, matyti, kad dėl tos sąsajos pagrindinėse bylose nagrinėjamas darbo užmokesčio skirtumo sumokėjimas, kaip antai numatytas 2015 m. gruodžio 18 d. ir 2016 m. gruodžio 8 d. Saksonijos-Anhalto žemės įstatymuose, vėl lemia šių teisėjų ir tarnautojų skirtingą vertinimą dėl amžiaus.
- 39 Šiomis aplinkybėmis reikia konstatuoti, kad pagrindinėse bylose nagrinėjamas darbo užmokesčio skirtumo sumokėjimas reiškia naują skirtingą požiūrį, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 1 dalį.
- 40 Toliau reikia išnagrinėti, ar šis skirtingas požiūris gali būti pateisinamas atsižvelgiant į Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalį.

- 41 Šios nuostatos pirmoje pastraipoje patikslinama, kad valstybės narės gali numatyti, jog skirtingas požiūris dėl amžiaus nėra diskriminacija, jei pagal nacionalinę teisę jį objektyviai ir tinkamai pateisina teisėtas tikslas, įskaitant teisėtus užimtumo politikos, darbo rinkos ir profesinio mokymo tikslus, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.
- 42 Teisingumo Teismas ne kartą yra nusprendęs, kad valstybės narės gali numatyti priemones, įtvirtinančias skirtingą požiūrį dėl amžiaus, kaip numatyta Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje. Jos naudojasi didele diskreacija ne tik pasirinkdamos, kokio konkretaus tikslo siekti socialinės politikos ir užimtumo srityje, bet ir nustatydamos priemones, kuriomis to tikslo būtų siekiama (2014 m. birželio 19 d. Sprendimo *Specht ir kt.*, C-501/12–C-506/12, C-540/12 ir C-541/12, EU:C:2014:2005, 46 punktą).
- 43 Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo teigimu, šio sprendimo 39 punkte konstatuotą skirtingą požiūrį lemia siekis įgyvendinti Pagrindiniame įstatyme numatytą tikslą užtikrinti tinkamą atlyginimą Saksonijos-Anhalto žemės tarnautojams ir teisėjams.
- 44 Šiuo atžvilgiu tikslas užtikrinti, kad šios federalinės žemės tarnautojai ir teisėjai gautų darbo užmokestį, atitinkantį jų vykdomų pareigų svarbą, turi būti laikomas teisėtu tikslu (šiuo klausimu žr. 2019 m. vasario 7 d. Sprendimo *Escrignano Vindel*, C-49/18, EU:C:2019:106, 66 punktą).
- 45 Dar reikia patikrinti, remiantis pačios Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalies formuluote, ar, atsižvelgiant į didelę valstybėms narėms suteiktą diskreciją, apie kurią priminta šio sprendimo 42 punkte, priemonės, skirtos šiam tikslui pasiekti, yra tinkamos ir būtinos.
- 46 Šiuo klausimu sprendimas sumokėti darbo užmokesčio skirtumą, nustatomą taikant vienodą bazinio darbo užmokesčio procentinį dydį, paprastai yra tinkamas pasiekti tikslą užtikrinti, kad tarnautojai ir teisėjai gautų tokio dydžio darbo užmokestį, kuris atitiktų jų vykdomų funkcijų svarbą.
- 47 Dėl klausimo, ar ši priemonė viršija tai, kas būtina minėtam teisėtam tikslui pasiekti, prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismui kyla abejonių, ar darbo užmokesčio skirtumo sumokėjimas neturėjo būti nustatytas pagal kitą tvarką, visų pirma remiantis aukščiausia atitinkamo lygio pakopa.
- 48 Šiuo atžvilgiu primintina, kad 2014 m. birželio 19 d. Sprendimo *Specht ir kt.* (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ir C-541/12, EU:C:2014:2005) 63, 72 ir 86 punktuose Teisingumo Teismas iš esmės nusprendė, kad Direktyvos 2000/78 2 ir 6 straipsniai nedraudžia nacionalinės teisės aktų, kuriais siekiama panaikinti diskriminaciją dėl amžiaus, pereinamuoju laikotarpiu taikomą ankstesnių darbo užmokesčių sistemai, kuri buvo pagrįsta skirtingu požiūriu dėl amžiaus, tiek, kiek tai būtina siekiant užtikrinti įgytų teisių apsaugą ir jeigu jos pasekmės su laiku mažės ir galiausiai išnyks.
- 49 Šiomis aplinkybėmis minėto sprendimo 81 punkte Teisingumo Teismas pažymėjo, kad žalą, kurią dėl tokios pereinamojo laikotarpio sistemos galėtų patirti atitinkami tarnautojai, ypač sudėtinga nustatyti, atsižvelgiant, be kita ko, į atitinkamų tarnautojų skaičių ir į tai, kad nėra galiojančios atskaitos sistemos, kuri leistų palyginti privilegijuojamus ir neprivilegijuojamus tarnautojus.
- 50 Tuo remdamasis minėto sprendimo 96 punkte dėl laikotarpio iki naujų nacionalinės teisės aktų įsigaliojimo Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad darbo užmokesčio skirtumo, apskaičiuoto atsižvelgiant į aukščiausią atitinkamo lygio pakopą, sumokėjimas gali būti taikomas tik tuo atveju, jei yra tinkama atskaitos sistema, ir kad tokia atskaitos sistema neegzistuoja senajame Federaliniame tarnautojų darbo užmokesčio įstatyme, nes jo diskriminaciniai aspektai potencialiai paveikė visus atitinkamus tarnautojus.
- 51 Atsižvelgiant į šią jurisprudenciją, reikia konstatuoti, kad jeigu priemonė, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, yra būtina įgytų teisių apsaugai užtikrinti aplinkybėmis, kai yra didelis susijusių tarnautojų ir teisėjų skaičius ir nėra tinkamos atskaitos sistemos, ir dėl jos skirtingas požiūris dėl

amžiaus nesitęsia ilgą laikotarpį, Direktyvos 2000/78 2 ir 6 straipsniai nedraudžia, kad pagal tokią ankstesnę darbo užmokesčio sistemą būtų sumokamas darbo užmokesčio skirtumas, kuriuo siekiama užtikrinti, kad tarnautojai ir teisėjai trumpu laikotarpiu iki įsigaliojant naujiems teisės aktams, skirtiems panaikinti diskriminacijai dėl amžiaus, gautų tokio dydžio darbo užmokestį, kuris atitinka jų vykdomų funkcijų svarbą.

- 52 Tokiomis aplinkybėmis, tačiau tai turi patikrinti prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, neatrodo, kad pagrindinėse bylose nagrinėjama priemonė viršija tai, kas būtina norint pasiekti Pagrindiniame įstatyme nustatytą tikslą – užtikrinti tinkamą atlyginimą Saksonijos-Anhalto žemės tarnautojams ir teisėjams.
- 53 Tuo remiantis darytina išvada, kad į pirmąjį ir antrąjį klausimus reikia atsakyti, jog Direktyvos 2000/78 2 ir 6 straipsniai turi būti aiškinami taip, kad jie nedraudžia priemonės, kuria, siekiant užtikrinti tinkamą darbo užmokestį tarnautojams ir teisėjams, jiems sumokamas darbo užmokesčio skirtumas, skaičiuojamas kaip procentinė dalis nuo bazinio darbo užmokesčio, kurį jie anksčiau gavo, be kita ko, remiantis pagrindinio darbo užmokesčio pakopa, kuri juos įdarbinant kiekvienam lygiui buvo nustatyta pagal amžių, jeigu ta priemonė yra būtina įgytų teisių apsaugai užtikrinti aplinkybėmis, kai yra didelis susijusių tarnautojų ir teisėjų skaičius ir nėra palyginti tinkamos atskaitos sistemos, ir dėl jos skirtingas požiūris dėl amžiaus nesitęsia ilgą laiką.

Dėl trečiojo–penktojo klausimų

- 54 Trečiuoju–penktuoju klausimais, kuriuos taip pat reikia nagrinėti kartu, prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2000/78 9 straipsnis bei lygiavertiškumo ir veiksmingumo principai turi būti aiškinami taip, kad jie draudžia, valstybei narei nustatyti dviejų mėnesių naikinamąjį terminą, per kurį galima pateikti prašymą atlyginti žalą, atsiradusią dėl priemonės, sudarančios diskriminaciją dėl amžiaus, skaičiuojamą nuo tos dienos, kai buvo paskelbtas Teisingumo Teismo sprendimas, kuriame pripažinta, kad panaši priemonė yra diskriminacinė, be kita ko, kai toje valstybė narėje nesutariama dėl galimybės atitinkamai priemonei taikyti iš to sprendimo išplaukiančias išvadas.
- 55 Pirmiausia reikia pažymėti, kad neginčijama, jog AGG į Vokietijos teisę buvo perkelta Direktyva 2000/78, kad AGG 15 straipsnio 2 dalimi siekiama prisidėti prie Vokietijos Federacinės Respublikos išpareigojimų pagal šios direktyvos 17 straipsnį vykdymo ir kad todėl šioje AGG nuostatoje numatyta atlyginti neturtinę žalą, patirtą dėl diskriminacijos dėl amžiaus.
- 56 Iš Teisingumo Teismo turimos bylų medžiagos matyti, kad tokios kompensacijos gavimas priklauso tik nuo įrodymo, kad diskriminacija yra, o remiantis nusistovėjusia nacionalinių teismų jurisprudencija, žala įvertinama fiksuota 100 EUR per mėnesį suma, skaičiuojama už laikotarpį, per kurį buvo diskriminuojama, ir kad dėl AGG 15 straipsnio 2 dalimi grindžiamų teisių reikia kreiptis raštu į darbdavį per du mėnesius nuo to momento, kai darbuotojas sužinojo apie diskriminaciją, kaip tai numatyta AGG 15 straipsnio 4 dalyje.
- 57 Remiantis *Bundesverwaltungsgericht* (Federalinis administracinis teismas, Vokietija) jurisprudencija, tokioms situacijoms, kaip nagrinėjamos pagrindinėse bylose, šio termino skaičiavimo pradžia buvo nustatyta 2011 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo *Hennigs ir Mai* (C-297/10 ir C-298/10, EU:C:2011:560) paskelbimo dieną.
- 58 Šiomis aplinkybėmis reikia patikrinti, ar šio termino trukmė ir jo pradžios nustatymas 2011 m. rugsėjo 8 d. atitinka iš Direktyvos 2000/78 9 straipsnio kylančius reikalavimus, taip pat lygiavertiškumo ir veiksmingumo principus.

- 59 Pagal šią nuostatą valstybės narės turi užtikrinti, kad Direktyvoje 2000/78 numatytiems pareigoms vykdyti visiems asmenims, manantiems, kad jie nukentėjo, nes jiems nebuvo taikomas vienodo požiūrio principas, būtų prieinamos, be kita ko, administracinės procedūros.
- 60 Taigi iš minėtos nuostatos matyti, kad Sąjungos teisė nereglementuoja klausimo dėl terminų, per kuriuos reikia pradėti procedūrą dėl iš šios direktyvos kylančių pareigų įvykdymo (2010 m. liepos 8 d. Sprendimo *Bulicke*, C-246/09, EU:C:2010:418, 24 punktą).
- 61 Pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją būtent kiekviena valstybė narė savo vidaus teisės sistemoje turi numatyti tokias procesines taisykles, užtikrindama, kad jos nebus mažiau palankios, nei taikomos atitinkamiems vidaus teise grindžiamiems ieškiniams (lygiavertiškumo principas) ir dėl jų naudojimas Sąjungos teisės sistemoje nustatytais teisėmis netaps praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (veiksmingumo principas) (šiuo klausimu žr. 2010 m. liepos 8 d. Sprendimo *Bulicke*, C-246/09, EU:C:2010:418, 25 punktą).
- 62 Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad Direktyvos 2000/78 9 straipsnis nedraudžia tokio termino, kaip numatytas AGG 15 straipsnio 4 dalyje, su sąlyga, kad, pirma, šis terminas nėra mažiau palankus, nei nustatytas panašioms vidaus teise grindžiamiems ieškiniams pareikšti, ir, antra, dėl nustatyto momento, nuo kurio pradedamas skaičiuoti šis terminas, netampa praktiškai neįmanoma ar pernelyg sudėtinga įgyvendinti pagal direktyvą suteiktas teises (šiuo klausimu žr. 2010 m. liepos 8 d. Sprendimo *Bulicke*, C-246/09, EU:C:2010:418, 42 punktą).
- 63 Dėl AGG 15 straipsnio 4 dalies atitikties lygiavertiškumo principui Teisingumo Teismas taip pat konstatavo, kad galimybę gauti turtinės ir neturtinės žalos, patirtos dėl draudimo diskriminuoti dėl rasės ar etninės kilmės, religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos pažeidimo, atlyginimą pirmą kartą buvo įtvirtinta AGG, todėl iki šio įstatymo priėmimo lygiavertiškumo principo procedūrų nebuvo (2010 m. liepos 8 d. Sprendimo *Bulicke*, C-246/09, EU:C:2010:418, 30 punktą). Tokį konstatavimą, atrodo, patvirtina ir Teisingumo Teismo turima bylų medžiaga.
- 64 Be to, iš tos pačios bylų medžiagos matyti, kad pagal AGG 15 straipsnio 2 dalį suteiktomis teisėmis galima remtis, neatsižvelgiant į tai, ar tai yra valstybiniame, ar privačiame sektoriuje užmegzti darbo santykiai ir ar šiems santykiams taikoma kolektyvinė sutartis.
- 65 Šiomis aplinkybėmis, prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar trečiajame prejudiciniame klausime nurodyti ieškiniai, kurie visi atrodo susiję su piniginių reikalavimais, konkrečiai siejamais su darbo santykiais valstybės tarnyboje, yra panašūs į pagal AGG 15 straipsnį reiškiamą ieškinį dėl žalos atlyginimo ir jų procesinės taisyklės yra palankesnės, atsižvelgiant į aptariamų bylų aplinkybes (šiuo klausimu žr. 2010 m. liepos 8 d. Sprendimo *Bulicke*, C-246/09, EU:C:2010:418, 29 punktą).
- 66 Iš tiesų tik prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas tiesiogiai žino tokių ieškinių pareiškiamą reglamentuojančias procesines taisykles viešosios tarnybos teisės srityje, todėl gali geriausiai išnagrinėti tariamai panašių vidaus teise grindžiamų ieškinių dalyką ir esmines aplinkybes (šiuo klausimu žr. 2010 m. liepos 8 d. Sprendimo *Bulicke*, C-246/09, EU:C:2010:418, 28 punktą).
- 67 Siekiant tai išnagrinėti, reikia priminti, jog lygiavertiškumo principo laikymasis reiškia, kad atitinkama taisyklė vienodai taikoma tiek Sąjungos, tiek nacionalinės teisės pažeidimu grindžiamiems ieškiniams, kurių dalykas ir pagrindas panašūs (šiuo klausimu žr. 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Rudigier*, C-518/17, EU:C:2018:757, 62 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 68 Dėl veiksmingumo principo pažymėtina, kad kiekvieną atvejį, kai kyla klausimas, ar dėl nacionalinės procesinės nuostatos Sąjungos teisę taikyti tampa neįmanoma ar pernelyg sudėtinga, reikia nagrinėti atsižvelgiant į šios nuostatos svarbą visame procese, į proceso eigą ir jo ypatumus įvairiose

nacionalinėse institucijose. Žvelgiant iš šios perspektyvos, prireikus būtina, be kita ko, atsižvelgti į teisės į gynybą apsaugą, teisinio saugumo principą ir tinkamą proceso eigą (2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *TDC*, C-327/15, EU:C:2016:974, 97 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

- 69 Pagal suformuotą jurisprudenciją naikinamųjų terminų nustatymas iš esmės atitinka veiksmingumo reikalavimą, nes taip taikomas pagrindinis teisinio saugumo principas, kuriuo saugomas ir suinteresuotasis asmuo, ir atitinkama valdžios institucija. Iš tiesų dėl tokių senaties terminų iš principo netampa praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga naudotis pagal Sąjungos teisės sistemą suteikiamomis teisėmis. Tačiau, kiek tai susiję su nacionalinės teisės aktais, patenkančiais į Sąjungos teisės aktų taikymo sritį, valstybės narės turi nustatyti terminus, atsižvelgdamos, be kita ko, į tai, kokią svarbą suinteresuotiesiems asmenims turės priimsimi sprendimai, į procedūrų ir taikytinų teisės aktų sudėtingumą, į asmenų, kuriems jie gali būti skirti, skaičių ir į kitus viešuosius ar privačius interesus, į kuriuos turi būti atsižvelgta. Jeigu paisyti šios sąlygos, valstybės narės gali numatyti ilgesnius ar trumpesnius terminus (2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *TDC*, C-327/15, EU:C:2016:974, 98 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 70 Konkrečiai dėl AGG 15 straipsnio 4 dalies, kuri numato dviejų mėnesių terminą reikalavimams darbdaviui pareikšti, Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad neatrodo, jog dėl šio naikinamojo termino trukmės naudojimas Sąjungos teisėje nustatytais teisėmis gali tapti praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (šiuo klausimu žr. 2010 m. liepos 8 d. Sprendimo *Bulicke*, C-246/09, EU:C:2010:418, 38 ir 39 punktus).
- 71 Dėl momento, nuo kurio pradėdama skaičiuoti naikinamasis terminas, Teisingumo Teismas yra pažymėjęs, kad jis negali būti nustatytas taip, kad darbuotojas gali per šį terminą nesužinoti, jog buvo diskriminuojamas ar kokios apimtys buvo ta diskriminacija, todėl jis negalėtų remtis savo teisėmis (šiuo klausimu žr. 2010 m. liepos 8 d. Sprendimo *Bulicke*, C-246/09, EU:C:2010:418, 40 punktą).
- 72 Šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas paaiškino, kad jeigu AGG 15 straipsnio 4 dalyje nustatytas momentas, kai darbuotojas sužinojo apie tvirtinamą diskriminaciją, dėl šios nuostatos netampa praktiškai neįmanoma pasinaudoti pagal Sąjungos teisę suteiktomis teisėmis ar pernelyg sudėtinga tai padaryti (šiuo klausimu žr. 2010 m. liepos 8 d. Sprendimo *Bulicke*, C-246/09, EU:C:2010:418, 41 punktą).
- 73 Iš tiesų Teisingumo Teismas nelaiko pernelyg dideliu suvaržymu to, kad naikinamasis terminas pradėdama skaičiuoti tik nuo datos, kai suinteresuotasis asmuo sužinojo apie tvirtinamą diskriminaciją arba bent jau turėjo apie ją sužinoti (šiuo klausimu žr. 2019 m. lapkričio 7 d. Sprendimo *Flauch ir kt.*, C-280/18, EU:C:2019:928, 55 punktą).
- 74 Iš šio sprendimo 71–73 punktuose primintos jurisprudencijos matyti, jog tam, kad asmuo galėtų sužinoti apie diskriminacijos, kurios auka jis yra, buvimą ar apimtį, jis turi galėti žinoti apie jam taikomą skirtingą požiūrį, šio skirtingo požiūrio priežastį ir dėl šios priežasties skirtingo požiūrio diskriminacinį pobūdį.
- 75 Šiuo atveju, kadangi būtent senajame Federaliniame tarnautojų darbo užmokesčio įstatyme buvo numatyta, kad kiekvieno pareigų lygio tarnautojo ar teisėjo bazinio darbo užmokesčio pakopa juos įdarbinant buvo nustatoma pagal jų amžių, ieškovai pagrindinėse bylose nuo pat įdarbinimo galėjo žinoti tiek jiems taikomą skirtingą požiūrį, tiek jo priežastį.
- 76 Vis dėlto pagrindinėse bylose neginčijama, kad ieškovai jų įdarbinimo dieną nežinojo ir negalėjo žinoti skirtingo požiūrio, kurį patyrė dėl tos priežasties, diskriminacinio pobūdžio. Iš tiesų iš nutarčių dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad apie tai jie sužinojo tik likus nedaug laiko iki reikalavimų pateikimo.

- 77 Taigi kyla klausimas, ar ieškovai pagrindinėse bylose galėjo žinoti apie tokį diskriminacinį pobūdį nuo 2011 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo *Hennigs ir Mai* (C-297/10 ir C-298/10, EU:C:2011:560) paskelbimo dienos, kaip nusprendė *Bundesverwaltungsgericht* (Federalinis administracinis teismas), nes šiame sprendime buvo pakankamai aiškiai nustatytos reikšmingos teisinės aplinkybės.
- 78 Šiuo klausimu Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad valstybėms narėms pagal Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 2 dalį ir 6 straipsnio 1 dalį tenkančios pareigos dėl nacionalinės teisės aktų, kaip antai senojo Federalinio tarnautojų darbo užmokesčio įstatymo, pobūdis ir apimtis buvo išaiškintas ir patikslintas nuo 2011 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo *Hennigs ir Mai* (C-297/10 ir C-298/10, EU:C:2011:560) paskelbimo (2014 m. birželio 19 d. Sprendimo *Specht ir kt.*, C-501/12–C-506/12, C-540/12 ir C-541/12, EU:C:2014:2005, 104 punktas).
- 79 Neginčijama, kad Saksonijos-Anhalto žemė tuo metu savo darbuotojų neinformavo apie šio sprendimo paskelbimą, tačiau jis buvo prieinamas tą pačią dieną, kai tik buvo paskelbtas Teisingumo Teismo interneto svetainėje. Be to, iš nutarčių dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad minėtas sprendimas buvo išplatintas tiek plačiajai visuomenei per Vokietijos žiniasklaidą, tiek profesinės sąjungos, atstovaujančios šios žemės pareigūnams, nariams.
- 80 Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas patikslina, kad iš 10 667 minėtos žemės valdžios institucijoms pateiktų prašymų sumokėti kompensacijas pagal AGG 15 straipsnio 2 dalį 7 071 buvo atmesti, iš jų 6 516 dėl to, kad pateikti pavėluotai, atsižvelgiant į AGG 15 straipsnio 4 dalyje nustatytą terminą. Iš šių prašymų – 4 151 pateikti per nustatytą terminą, tarp kurių daugiau nei 700 savo narių vardu pateikė profesinė sąjunga.
- 81 Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas primena, kad Saksonijos-Anhalto žemės tarnyboje dirbantiems tarnautojams ir teisėjams pagrindinėse bylose reikšmingu laikotarpiu buvo taikomi ne teisės aktai, ginčyti byloje, kurioje priimtas 2011 m. rugsėjo 8 d. Sprendimas *Hennigs ir Mai* (C-297/10 ir C-298/10, EU:C:2011:560), bet aktai, nagrinėti byloje, kuriose priimti 2014 m. birželio 19 d. Sprendimas *Specht ir kt.* (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ir C-541/12, EU:C:2014:2005) ir 2015 m. rugsėjo 9 d. Sprendimas *Unland* (C-20/13, EU:C:2015:561).
- 82 Jis pabrėžia, kad po to, kai buvo paskelbtas 2011 m. rugsėjo 8 d. Sprendimas *Hennigs ir Mai* (C-297/10 ir C-298/10, EU:C:2011:560), Saksonijos-Anhalto žemė, kaip ir Federalinė vidaus reikalų ministerija savo 2012 m. sausio 27 d. ir 2012 m. kovo 23 d. aplinkraščiuose, nusprendė, kad iš šio sprendimo išplaukiančios išvados negali būti taikomos jos tarnyboje dirbančių tarnautojų ar teisėjų situacijai, nes susijusios tik su sutartininkais.
- 83 Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė, kad iki paskelbiant 2014 m. birželio 19 d. Sprendimą *Specht ir kt.* (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ir C-541/12, EU:C:2014:2005) ir 2015 m. rugsėjo 9 d. Sprendimą *Unland* (C-20/13, EU:C:2015:561) tokios nuomonės laikėsi dauguma Vokietijos administracinių teismų, o *Bundesverwaltungsgericht* (Federalinis administracinis teismas) savo išaiškinimą pateikė tik po 2014 m. birželio 19 d. Sprendimo *Specht ir kt.* (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ir C-541/12, EU:C:2014:2005) paskelbimo.
- 84 Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo teigimu, pagrindinėse bylose reikšmingos teisinės aplinkybės buvo aiškinamos laipsniškai, Teisingumo Teismui vieną po kito priimant sprendimus ir iki paskelbiant 2014 m. birželio 19 d. Sprendimą *Specht ir kt.* (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ir C-541/12, EU:C:2014:2005, 51 punktas) ir 2015 m. rugsėjo 9 d. Sprendimą *Unland* (C-20/13, EU:C:2015:561, 33 ir 34 punktai), jos nebuvo nustatytos pakankamai aiškiai.
- 85 Galiausiai iš nutarčių dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad ieškovai pagrindinėse bylose nei greitai susipažino su 2011 m. rugsėjo 8 d. Sprendimu *Hennigs ir Mai* (C-297/10 ir C-298/10, EU:C:2011:560), nei įvertino jo svarbą, kiek tai susiję su jų pačių darbo užmokesčiu.

- 86 Iš šių aplinkybių, be kita ko, iš to, kad keli tūkstančiai Saksonijos-Anhalto žemės tarnautojų ir teisėjų pateikė prašymus per AGG 15 straipsnio 4 dalyje nustatytą terminą, aiškiai matyti, kad dėl šio termino pradžios, kaip jis buvo nustatytas šiuo atveju, įgyvendinti pagal AGG 15 straipsnio 2 dalį suteiktas teises netapo praktiškai neįmanoma.
- 87 Vis dėlto, kaip, atrodo, mano prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kitos aplinkybės rodo, kad šio teismo aprašytomis konkrečiomis aplinkybėmis Saksonijos-Anhalto žemės tarnautojams ir teisėjams tapo pernelyg sudėtinga pasinaudoti šiomis teisėmis, nes termino skaičiavimo pradžia buvo nustatyta taip, kad kilo rizika, jog per dviejų mėnesių terminą jie negalės sužinoti, kad patyrė diskriminaciją, arba kokia šios diskriminacijos apimtis.
- 88 Iš tiesų šio sprendimo 81–84 punktuose priminta, kad 2011 m. rugsėjo 8 d. Sprendimas *Hennigs ir Mai* (C-297/10 ir C-298/10, EU:C:2011:560) nebuvo susijęs su nacionalinės teisės aktais, taikomais ieškovams pagrindinėse bylose, kad paskelbus šį sprendimą Saksonijos-Anhalto žemė ir kompetentingos federalinės valdžios institucijos nusprendė, kad iš jo išplaukiančios išvados negali būti taikomos tarnautojų ir teisėjų situacijai ir kad iki 2014 m. birželio 19 d. Sprendimo *Specht ir kt.* (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ir C-541/12, EU:C:2014:2005, 51 punktas) ir 2015 m. rugsėjo 9 d. Sprendimo *Unland* (C-20/13, EU:C:2015:561, 33 ir 34 punktai) paskelbimo Vokietijos administraciniai teismai pritarė tokiam požiūriui.
- 89 Šiomis aplinkybėmis prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atrodo, teisingai mano, kad, nepaisant 2011 m. rugsėjo 8 d. Sprendime *Hennigs ir Mai* (C-297/10 ir C-298/10, EU:C:2011:560) pateiktų paaiškinimų ir patikslinimų, kiek tai susiję su valstybėms narėms pagal Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 2 dalį ir 6 straipsnio 1 dalį tenkančios pareigos pobūdžiu ir apimtimi, nei Saksonijos-Anhalto kompetentingoms valdžios institucijoms, nei federalinės valdžios institucijoms, nei daugumai Vokietijos administracinių teismų nebuvo pakankamai aiškūs teisiniai aspektai, svarbūs vertinant, ar Saksonijos-Anhalto žemės tarnautojų ir teisėjų darbo užmokesčio taisyklės atitinka šias nuostatas.
- 90 Tokiomis aplinkybėmis atrodo, kad egzistavo rizika, jog Saksonijos-Anhalto žemės tarnautojai ar net teisėjai negalės per du mėnesius nuo 2011 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo *Hennigs ir Mai* (C-297/10 ir C-298/10, EU:C:2011:560) paskelbimo sužinoti, kad patyrė diskriminaciją, arba šios diskriminacijos apimtį.
- 91 Tokios rizikos buvimą, atrodo, patvirtina ir tai, kad, remiantis prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo išvadomis, ieškovai pagrindinėse bylose iš karto neįvertino šio sprendimo reikšmės, kiek tai susiję su jų pačių darbo užmokesčiu, ir tai, kad daugiau nei 60 % Saksonijos-Anhalto žemės tarnautojų ir teisėjų pateiktų skundų buvo atmesti dėl pavėluoto pateikimo.
- 92 Šios aplinkybės kelia abejonių, ar 2011 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo *Hennigs ir Mai* (C-297/10 ir C-298/10, EU:C:2011:560) paskelbimo dieną nustatant kaip AGG 15 straipsnio 4 dalyje numatyto termino eigos pradžią buvo pakankamai atsižvelgta į šio sprendimo 69 punkte nurodytus kriterijus, visų pirma susijusius su taikytinų teisės aktų sudėtingumu ir asmenų, kuriems jie gali būti taikomi, skaičiumi.
- 93 Vis dėlto prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kuris vienintelis tiesiogiai susipažinęs su pagrindinėmis bylomis, turi, atsižvelgdamas į visas reikšmingas faktines ir teises aplinkybes, atlikti patikrinimus, būtinus siekiant nustatyti, ar AGG 15 straipsnio 4 dalyje numatyto termino eigos pradžia nustatyta taip, kad Saksonijos-Anhalto žemės tarnautojams ir teisėjams tapo pernelyg sudėtinga įgyvendinti pagal AGG 15 straipsnio 2 dalį suteiktas teises.
- 94 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į trečiąjį–penktąjį prejudicinius klausimus reikia atsakyti, kad veiksmingumo principas turi būti aiškinamas kaip draudžiantis valstybei narei nustatyti dviejų mėnesių naikinamąjį terminą, per kurį galima pateikti prašymą atlyginti žalą, atsiradusią dėl priemonės,

sudarančios diskriminaciją dėl amžiaus, skaičiuojamą nuo tos dienos, kai buvo paskelbtas Teisingumo Teismo sprendimas, kuriame konstatuota, kad panaši priemonė yra diskriminacinė, kai kyla rizika, kad suinteresuotieji asmenys per tą terminą negalės sužinoti, kad patyrė diskriminaciją, arba kokios šios diskriminacijos apimtis. Taip, be kita ko, gali būti, kai minėtoje valstybėje narėje nesutariama dėl galimybės atitinkamai priemonei taikyti iš šio sprendimo išplaukiančias išvadas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- ⁹⁵ Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (septintoji kolegija) nusprendžia:

1. 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus, 2 ir 6 straipsniai turi būti aiškinami taip, kad jie nedraudžia priemonės, kuria, siekiant užtikrinti tinkamą darbo užmokestį tarnautojams ir teisėjams, jiems sumokamas darbo užmokesčio skirtumas, skaičiuojamas kaip procentinė dalis nuo bazinio darbo užmokesčio, kurį jie anksčiau gavo, be kita ko, remiantis pagrindinio darbo užmokesčio pakopa, kuri juos įdarbinant kiekvienam lygiui buvo nustatyta pagal amžių, jeigu ta priemonė yra būtina įgytų teisių apsaugai užtikrinti aplinkybėmis, kai yra didelis susijusių tarnautojų ir teisėjų skaičius ir nėra palyginti tinkamos atskaitos sistemos, ir dėl jos skirtingas požiūris dėl amžiaus nesitęsia ilgą laiką.
2. Veiksmingumo principas turi būti aiškinamas kaip draudžiantis, kad valstybė narė nustatytų dviejų mėnesių naikinamąjį terminą, per kurį galima pateikti prašymą atlyginti žalą, atsiradusią dėl priemonės, sudarančios diskriminaciją dėl amžiaus, skaičiuojamą nuo tos dienos, kai buvo paskelbtas Teisingumo Teismo sprendimas, kuriame konstatuota, kad panaši priemonė yra diskriminacinė, kai kyla rizika, kad suinteresuotieji asmenys per tą terminą negalės sužinoti, kad patyrė diskriminaciją, arba kokios šios diskriminacijos apimtis. Taip, be kita ko, gali būti, kai minėtoje valstybėje narėje nesutariama dėl galimybės atitinkamai priemonei taikyti iš šio sprendimo išplaukiančias išvadas.

Parašai.